

STATUL ȘI BISERICA

Cuvântare rostită în Senat la 29 Decembrie 1923

de

ALEX. LAPEDATU

Ministrul Cuîtelor și Artelor

Ca răspuns la interpelarea P. S. Episcop al Râmnicului-
Noului Severin Bartolomeu Stănescu asupra situației
și trebuințelor Clerului și Bisericii române.

BUCUREȘTI

TIPOGRAFIA CĂRȚILOR BISERICEȘTI

1924

STATUL

ȘI

BISERICA

Cuvântare rostită în Senaț la 29 Decemvrie 1923

de

ALEX. LAPEDATU

Ministrul Cuitelor și Artelor

Ca răspuns la interpelarea P. S. Episcop al Râmnicului-
BCU Cluj / Central University Library Cluj
Noului Severin Bartolomeu Stănescu asupra situației
și trebuințelor Clerului și Bisericii române.

BCU Cluj-Napoca



RBCFG201301896

BUCUREȘTI

TIPOGRAFIA CĂRȚILOR BISERICEȘTI

1924

3206

După *Monitorul Oficial* dela 13 Fevruarie 1924.

BCU Cluj / Central University Library Cluj



*Domnule Președinte,
Domnilor Senatori,*

Se afirmă mereu — și afirmațiunea aceasta este privită de mulți ca un adevăr istoric necontestat, ca un fel de dogmă, că prin secularizarea averilor mănăstirești dela 1863, Biserica națională a fost adusă în situația grea, din punct de vedere material și moral, în care s'ar fi gășind și azi, de oarece Statul n'a făcut de atunci încoace mai nimic sau prea puțin pentru ridicarea ei la nivelul la care ar trebui să fie.

Nu eu, domnilor, voiu fi cel care să susțin, dela acest loc de răspundere, că Biserica noastră se găsește în situație corespunzătoare rolului pe care l-a avut și-l are în viața neamului și că Statul român modern a făcut tot ceiace ar fi trebuit pentru progresul ei. Dar mi se impune, ca Ministru al Cultelor și ca istoric, să arăt că afirmațiunea de care e vorba numai în parte este întemeiată și că, în împrejurările în cari a avut să se organizeze și să se desvolte, Statul român a făcut pentru Biserica sa mult mai mult decât se spune și se crede de obicei.

În acest scop îmi veți permite ca, urmând pe Prea Sfințitul Episcop al Râmnicului, să mă ocup și eu, pe rând, de toate chestiunile pe cari Prea Sfinția Sa le-a desvoltat în interpelarea ce mi-a adresat, ca să pot restabili anumite adevăruri și să dau o interpretare mai obiectivă, mai justă, diferitelor acte de guvernământ săvârșite în trecutul apropiat în legătură cu viața noastră bisericească.

Incep cu „mizeria“ în care Statul român ar fi ținând, dela 1863 încoace, Biserica. Cauza acestei mizerii este, zice-se, secularizarea averilor mânăstirești. Să vedem deci întrucât faptul corespunde adevărului. Nu voiu face, pentru aceasta, un expozeu istoric al secularizării, ci mă voiu mulțumi să pun înainte câteva constatări de natură a lămuri mai bine Senatul asupra chestiunii de care ne ocupăm.

Secularizarea averilor mânăstirești. — Ce s'a secularizat ?

S'au secularizat două categorii de averi mânăstirești — averiile mânăstirilor pământene, zise și libere, adică neînchinat, și averile mânăstirilor închinat locurilor sfinte din Orient. Bunurile celor dintâi erau, față de cele din urmă, foarte reduse, întrucât numărul lor era mult mai mic. În Moldova, bunăoară, nu erau, în epoca secularizării, decât 8—9 mânăstiri neînchinat, restul fiind, cu toatele, închinat.

Oamenii vremii, în frunte cu Mihail Kogălniceanu dintre mireni și Episcopul de mai apoi Melchisedec dintre clerici, au făcut, în ce privește secularizarea, o pronunțată diferențiere între aceste două categorii de mânăstiri. Celor pământene li s'au lăsat vetrele și terenuri de cultură relativ destul de întinse. Așa, de pildă, mânăstirii Neamțului i s'a lăsat vre-o 1200 ha. pământ cultivabil. Mai mult. Ele au fost înscrise în bugetul Statului cu cheltuelile ce le aveau înainte de secularizare, iar unele cu sume mai mari chiar decât acelea.

Ce privește mânăstirile închinat, averile lor au fost secularizate, evident, integral. Li s'a acordat, în schimb, drept despăgubire, odată pentru totdeauna, o sumă corespunzătoare, destul de însemnată pentru acel timp — sumă pe care, din anumite considerațiuni, deținătorii averilor de cari vorbesc, călugării greci, n'au voit să o accepte.

I. P. S. Mitropolit Primat Dr. Miron Cristea: Bine au făcut, pentru că a rămas și aceasta Statului.

De ce s'a făcut secularizarea ?

D. Ministru al Cultelor Alex. Lapedatu: Dar secularizarea s'a făcut, d-lor, pentru superioare considerațiuni de Stat — de ordin social, economic și politic.

Întâia considerațiune, de ordin social, a fost necesitatea împrăștiării clăcașilor de pe moșiile boerești și mânăstirești, necesitate peste care nu se putea trece fără exproprierea celor dintâi și fără secularizarea celor din urmă.

A doua considerațiune, de ordin economic, a fost modul detestabil, abuziv, în care se făcea administrarea averilor mânăstirești, atât a celor pământene, cât și — mai ales — a celor închinete. În deosebi veniturile acestora din urmă treceau granițele, fără nici un folos pentru țară și fără nici un folos pentru ele. Starea de degradare a mânăstirilor noastre nu datează, cum se crede, dela secularizare, ci dinainte, de pe vremea când ele aveau venituri de zeci și sute de mii de galbeni.

Și fiindcă Prea Sfințitul dela Râmnic ne-a citat scrieri mai vechi, ca să ne dovedească cât la sută din moșiile secularizate a fost luat și ținut de Stat în folosință pentru alte trebuințe decât cele ale Bisericii, — să-mi dea voie să-i recomand și eu niște scrieri, din timpul secularizării și dinainte, scrierile lui Odobescu, Boliac, Papazoglu și Pelimon, ca să vadă în ce stare de ticăloșenie ajunseseră mânăstirile țării încă pe vremea când bogatele lor venituri erau în administrarea exclusivă a clerului monahal.

I. P. S. Mitropolit Primat Dr. Miron Cristea: Și Porfirie, episcop rus.

D. Ministru al Cultelor Alex. Lapedatu: A treia considerațiune pentru care a trebuit să se facă secularizarea a fost de ordin politic. Faptul că o mare parte a teritoriului patriei se găsește în posesiunea mânăstirilor închinete locurilor sante din Orient, aflate sub stăpânirea otomană, dădea motiv atât puterii suzerane, Turciei, cât și puterii protectoare, Rusiei, să se amestece tot mai mult și mai des în afacerile noastre lăuntrice, lezând suveranitatea efectivă a Statului român pe aceste teritorii. Era deci o necesitate să se pună capăt acestui amestec

și să se afirme autoritatea deplină a Statului peste întregul patrimoniu național, ceiace nu se putea face decât prin secularizarea averilor mănăstirești. (Aplauze).

Iată deci, d-lor, că secularizarea nu s'a făcut cu scopul de a lovi în Biserică și în interesele ei, de a o supune, sub raport material și moral, cum se zice, puterii laice, ci s'a făcut pentru a satisface anumite necesități ale noului Stat român, necesități fără de a căror promovare acest Stat nu s'ar fi putut, de sigur, nici organiza și nici dezvoltă, așa după cum el s'a organizat și dezvoltat în cei șasezeci de ani din urmă — să poată fi, atunci când a sunat ceasul, pivotul unității noastre naționale. (Aplauze).

Cine a păgubit prin secularizare ?

Evident cei ce foloseau ad libitum considerabilele venituri ale moșilor mănăstirești — clerul monahal și numai el. Dar acest cler, dela jumătatea secolului trecut, nu mai îndeplinea misiunea culturală pe care o îndeplinise în veacurile precedente, — misiune, care, acum, cu modernizarea vieții noastre naționale, trecuse de altfel asupra altor factori.

Opera lui Veniamin Costachi în Moldova și a lui Grigorie Mitropolitul în Țara-Românească nu avu continuatori de seamă, iar clerul monahal nu se simți îndemnat să contribuie și el cu ceva la organizarea noului Stat român, întemeind și susținând, bunăoară, cu veniturile sale, instituțiuni de cultură sau de filantropie, pentru care acest Stat să-i fi fost obligat.

Ajuns sub conducerea călugărilor greci, acest cler era în vădită decadență morală și culturală. Secularizarea n'a făcut decât să-l pună și sub raport material în aceeaș decadență, fără însă a-l fi dezorganizat și anihilat ce privește viața mănăstirească, întrucât avem și astăzi, prin îngrijirea, bună-rea cum a fost, a Statului nostru, în țara cea veche, un cler monahal relativ mai numeros decât chiar în alte țări ortodoxe și cu posibilități de dezvoltare pentru viitor.

Nu deci decadența materială a adus cu sine, cum se susține, ca consecință, pe cea morală și culturală

a clerului monahal, ci aceasta a premers aceleia. De altfel nici nu se poate susține serios că numai lipsa de mijloace materiale a împiedicat clerul românesc de care vorbim să continue activitatea sa culturală de odinioară. Căci râvna și iubirea pentru lumină zac în cele dinlăuntru ale omului, și nu în cele din afară. Dovadă că Melchisedec, care a prezidat la secularizare, a săvârșit, chiar în nouile condiții în care a fost pusă Biserica națională, o operă culturală, istorică și dogmatică, care-l va menține deapururea în fruntea marilor ierarhi cărturari ai neamului. (Aplauze).

Dovadă Ghenadie Enăceanu al Râmnicului și dovadă, d-lor, unul din cei mai modești, dar și din cei mai meritoși și venerabili prelați depe acele bănci, — Prea Sfințitul Episcop al Dunării-de-Jos, părintele Iacov Antonovici, care, fără de averi bisericesti, a izbutit, totuși, în trudnica sa vieață, să dea o operă istorică care-l face vrednic de a fi pus pe urma lui Melchisedec. (Aplauze).

În al cui folos s'a făcut secularizarea?

Mai întâiu al Statului, care putu astfel să-și satisfacă necesitățile sociale, economice și politice de cari am vorbit și să-și creeze venituri din cari să-și acopere cheltuelile, din ce în ce mai mari, pe cari le reclamau organizarea și funcționarea vieții sale moderne. (Aplauze).

Căci noi nu eram ca Austria, la care se referea Prea Sfinția Sa Episcopul Râmnicului, cu sute de ani de vieață de Stat în urmă. Abia ieșisem de sub dominațiunea turcească și începusem a ne organiza Statul nostru, cu mijloace pe cari el nu le putea găsi, atunci, decât secularizând averile mânăstirești și făcându-se stăpân efectiv pe teritoriul său național.

Nu se poate aduce deci învinuire bărbaților cari au făcut secularizarea că nu au știut prețui Biserica noastră și au lucrat împotriva intereselor ei. (Aplauze).

În al doilea loc a profitat depe urma secularizării clerul de mir. Afirmațiunea aceasta va părea, de sigur, în deosebi celor ce cred că Statul a lucrat totdeauna și voit împotriva Bisericii, cel puțin paradoxală. Și

totuși ea este perfect întemeiată. Ba o pot complectă, adăugând, că, dacă Biserica ortodoxă din vechiul Regat are azi și ea un cler de mir care îi face, în multe privințe, onoare, aceasta e datorită solitudinii pe care Statul a avut-o în decursul timpului pentru creșterea și dezvoltarea acestui cler.

Dar ca să dovedesc acest lucru trebuie să arăt care era situația clerului de mir înainte de secularizare și ce schimbare s'a produs în această situație a lui prin secularizare.

Clerul de mir și secularizarea.

Situațiunea clerului de mir înainte de secularizare era, sub toate raporturile—și moral, și intelectual, și chiar material—din cele mai triste. Căci, cu toate că Biserica, prin clerul său monahal, posedă aproape $\frac{1}{4}$ din solul național, — deținătorii veniturilor acestei formidabile averi nu înțelegeau să facă sacrificii pentru ameliorarea situației în care se găsea și era ținut clerul de mir.

Așa se explică faptul că, în satele răzeșești și moșnenești, preoții de mir aveau o stare mai bună, cel puțin din punct de vedere material, decât preoții din satele boerești și mânăstirești, cari trăiau în condițiile cele mai mizere. Și aceasta cu deosebire în satele mânăstirești, pentru că, dacă în cele boerești tot se mai găseau slujitori ai altarului susținuți de proprietarii care erau cele mai adese și ctitori ai bisericii lor, în satele mânăstirești lucrul acesta era foarte rar.

A trebuit să vină secularizarea și împrumărirea, pentru ca situația tristă a clerului de mir să înceapă a se ameliora. Și iată cum. Prin împrumărirea clăcașilor în satele boierești și mânăstirești s'a făcut din acești oameni, lipiți pământului, enoriași în stare de a susține și ei, ca și răzeșii și moșnenii, biserica și pe slujitorii ei. Pe lângă aceasta, la împrumărirea dela 1864 s'a dat bisericilor din aceleași sate și pământ de întreținere pe seama personalului slujitor — în Moldova câte 8 fălci, iar în Țara-Românească câte 17 pogoane.

Cum s'a aplicat această dispoziție a legii nu pot să examinez acum. Mă mulțumesc numai să constat că intenția conducătorilor Statului român de atunci a fost de a constitui și pe seama bisericilor de mir mijloace de întreținere. Iar preocuparea aceasta s'a vădit și cu prilejul împrumuturilor ulterioare până la cea din urmă, din 1919. În Dobrogea, după luarea ei în stăpânire, s'au dat bisericilor câte 10 ha. de pământ.

Proprietățile aceste mărunte, acaparate în mare parte și recuperate numai după înființarea Casei Bisericii, făceau la un loc vreo 41.000 de ha. Puțin, e drept. Dar, ori cum, dotația aceasta s'a făcut prin îngrijirea Statului și a contribuit și ea la ameliorarea și dezvoltarea din ce în ce mai bună a clerului de mir.

Așa dar la împrumutarea din 1864 și după aceea, Statul românesc, în împrejurările în care s'a găsit și în măsura mijloacelor ce le-a avut pentru satisfacerea atâtor și atâtor necesități reclamate din toate părțile, a servit și nevoile Bisericii sale. Evident n'a făcut tot ceiace ar fi trebuit în chip ideal să facă, dar a făcut tot ceiace putea să facă. Statul n'a fost, cum se afirmă, un dușman al Bisericii sale naționale, ci un susținător conștient al intereselor ei.

Făcând această constatare, țin să rectific o afirmațiune a Prea Sfințitului dela Râmnic, care a spus că Biserica a organizat Statul. Este o profundă eroare. La noi, ca și în alte părți, Statul a organizat Biserica, ca un atribut al suveranității sale. Căci, atunci când s'au întemeiat țările române, Principatele de mai apoi, și când ele și-au câștigat neatârnrarea față de puterile suverane, Ungaria și Polonia, era în concepția timpului că o suveranitate politică nu poate fi deplină decât având și o biserică proprie, organizată independent.

Această concepție a adus cu sine necesitatea — pentru tinerele țări române — de a organiza Biserici naționale: în Țara-Românească sub Alexandru Basarab, iar în Moldova sub Alexandru-cel-Bun. Și de atunci, din secolul al XIV-lea și XV-lea, până astăzi, puterea laică a Statului la Români a mers mână în

mână cu autoritatea spirituală a Bisericii și, nici odată nu s'au găsit în conflict una cu alta.

D. Gh. Ghibănescu: Așa este.

Ultima împroprietărire și Biserica.

D. Ministru al Cultelor Alex. Lapedatu: Dar interesul Statului nostru pentru buna stare materială a Bisericii s'a afirmat cu deosebire cu ocazia expropriierilor și împroprietăririlor dela 1919 încoace. Și Prea Sfințitul Episcop al Râmnicului a recunoscut cu toată loialitatea via sollicitudine pe care d-l Ministru al Domeniilor Al. Constantinescu a arătat-o la executarea lucrărilor acestor împroprietăriri, dispunând și observând să se rezerve, pretutindeni unde s'a putut, pământuri pe seama slujitorilor bisericilor de mir și ai mănăstirilor, fie complectându-se unde porțiunile nu erau întregite, fie acordându-se pe deaîntregul unde nu existau.

I. P. S. Mitropolit Primat Dr. Miron Cristea: Foarte adevărat.

D. Ministru al Cultelor Alex. Lapedatu: Am căutat, d-lor, să-mi procur date concrete cu privire la pământurile cari au intrat, la ultimile împroprietăriri, în stăpânirea bisericilor, dar, întrucât lucrările nu s'au efectuat încă în toate părțile, nu mi-am putut câștiga decât tablouri incomplete și regret că nu sunt în măsură să vă prezint cifre precise în această privință, așa după cum aș fi dorit.

I. P. S. Mitropolit Primat Dr. Miron Cristea: Să vă dau eu una. În județul Ciuc, unde noi ortodocșii nu am avut multă vreme o clopotniță, s'au dat 32 jugere ardelenesti pentru preoți, 10 pentru cântăreți, în total cam 50 jugere de biserică.

D. Ministru al Cultelor Alex. Lapedatu: Înalt Prea Sfinția Sa îmi vine în ajutor, dându-vă un exemplu concret, foarte concludent, în ce privește interesul nostru față de viitoarea situație materială a Bisericii.

Adaog că fiecare Mitropolie a fost înzestrată cu câte 100 ha. pământ de cea mai bună calitate, arător, pe lângă ceiace li s'a mai putut lăsa pe ici-colea, potrivit dispozițiunilor legii, din fostele lor proprietăți. Știu că în Transilvania s'a dat bisericilor, pre-

tutindenea, firește, unde au fost disponibilități, pământ, fie pentru complectarea sesiilor, eclejiilor, cum se zice acolo, fie pentru crearea lor din nou. Știu că dincoace de Carpați s'a procedat tot așa și că aceste donațiuni ale Statului față de Biserică se cifrează astăzi, după informațiile ce am, la zeci de mii de hectare.

Iată deci că, într'un fel sau altu!, averile secularizate s'au întors, în parte, Bisericii noastre, cu o repartizare mai firească și mai potrivită intereselor de dezvoltare în viitor ale acestei Biserici. Dar Statul a mai dat și rentă de expropriere pentru proprietățile pe cari Mitropolia, Episcopiile și unele mănăstiri din Moldova le-a avut pe vremuri în Basarabia și cari au fost supuse acum exproprierii. Mitropoliei din Iași i s'a dat rentă pentru 4 moșii, Episcopiei de Huși pentru 10 moșii, cu 12.000 ha., mănăstirii Neamțului pentru 9 moșii și mănăstirilor dela Bogdana, Slatina, Pângărați, pentru câte o moșie.

Iată Episcopia dela Huși, bunăoară, are astăzi retrocedate, prin sollicitudinea Statului, peste 1000 ha., vii, păduri, bălți, pământ arător. Baia singură a acestei Episcopii are, după cum mi-a afirmat Prea Sfințitul Episcop al Hușilor, din stuh și pește, mai bine de un milion lei venit anual.

O voce: Cam mult.

D. Ministru al Cultelor Alex. Lapedatu: Nu este mult, dacă venitul acesta va fi întrebuințat, așa cum în trecut unii ierarhi întrebuințau veniturile episcopale și mănăstirești, pentru scopuri de cultură. Acolo din aceste venituri s'ar putea clădi și susține un minunat seminar, fără să se mai facă apel pentru aceasta la Stat.

I. P. S. Mitropolit Pimen al Moldovei: Din veniturile dela mănăstirea Neamțul s'a înființat o tipografie pentru cărți religioase.

D. Ministru al Cultelor Alex. Lapedatu: Da, d-lor, din veniturile moșiilor de altă dată ale acestei mănăstiri, răscumpărate astăzi cu rentă de Stat, s'a început la Neamțul o activitate culturală religioasă, care face onoare I. P. S. Sale Părintelui Mitropolit al Moldovei.

D. Ermil Pangrati: S'au tipărit 7—8 cărți cari s'au distribuit pe la toate mănăstirile.

D. Ministru al Cultelor Alex. Lapedatu: Constat, dar, încă odată, că Statul nu a fost lipsit de solici-tudine pentru Biserică și că, totdeauna, în marginile posibilității, când se reclamau, pentru organizațiunea și susținerea sa, înzestrări însemnate din toate părțile, el a servit această Biserică potrivit unei tradițiuni în acest sens de sute de ani.

Față de această constatare nu ne este iertat ca numai din motive de amărăciune, explicabilă în greu-tățile prin care trecem, să manifestăm neîncrederea în acest Stat, mai ales că noii noștri concetățeni, cunoscând mai puțin sacrificiile între cari s'a constituit și s'a dezvoltat vechiul regat, ar putea să cadă ușor în rătăcire și să alimenteze în alte scopuri o astfel de neîncredere.

Legea clerului din 1893.

Trec mai departe, d-ilor Senatori, la legea clerului din 1893. Prea Sfințitul Episcop de Râmnic a spus că această lege rămâne importantă pentru Biserică numai în ce privește urmările sale culturale. Foarte frumos. Este deja un mare câștig pentru noi această afirmațiune: că Statul laic, care este prezentat ca un dușman al Bisericii, a făcut, totuși, o lege, prin care să se poată promovă, cu recunoașterea și a Prea Sfinției Sale, interesele culturale ale clerului românesc.

Intr'adevăr, prin legea aceasta s'a instituit, în locul seminariilor anterioare de patru ani pentru pregătirea preoților, seminarii superioare cu opt clase și s'a dat organizare complectă Facultății de Teologie dela București, pentru ca din seminarii să iasă, rând pe rând, tineri cu pregătirea mai bună, iar din Facultate preoți cu studii teologice, ridicându-se astfel an de an, nivelul intelectual și moral al preoțimii noastre de mir.

Dar legea clerului a mai avut și alte urmări, în alte privințe, cari trebuiesc relevate aci. Prin ea s'a

organizat la noi viața parohială mai temeinică. Până la 1893, parohiile erau întreținute, fără nicio rânduială legală, fie de Stat, fie de comune. Prin legea clerului, Statul a luat asupra-și nu numai întreținerea parohiilor, dar și crearea lor în viitor, în mod constant și sistematic — și cifrele ce vă voi da, vă vor dovedi aceasta cu prisosință.

Căci pe când în anul 1888 erau în țara cea veche vreo 2500 parohii, în anul acesta avem, organizate și întreținute prin sollicitudinea Statului, care a înscris an cu an, în bugetul său, un număr tot mai mare de parohii, avem, zic, organizate, numai în țara cea veche, 4000 și ceva de parohii, ceiace este iarăși un rezultat al legii clerului din 1893.

Afară de aceasta este salarizarea personalului bisericesc, care prin legea clerului s'a sistematizat și s'a luat întreg asupra Statului, după cum v'a spus și Prea Sfințitul Episcop al Romanului, întrucât înainte salarizarea era lăsată, fără nici o normă, pe seama comunelor și foarte puțin a Statului. Odată cu legea de care vorbim s'au fixat, pentru prima dată, anumite salarii preoților, cari fură împărțiți în mai multe categorii, după pregătirea ce aveau și după cum funcționau la sate sau la orașe.

Este adevărat că dacă examinăm cifrele pe cari Statul le-a înscris atunci în lege ca salarii pe seama clerului și dacă raportăm aceste cifre la valoarea leului de astăzi, ele apar cu totul ridicule; — dar dacă le raportăm la valoarea banului de atunci, care era aur, și le comparăm cu salariile altor categorii de slujbași ai Statului, cu pregătire, ca ani de studii, apropiată de aceia a clericilor, trebuie să recunoaștem că aceste salarii erau, pe acea vreme, destul de însemnate și că este absolut nedrept să reclamăm și să strigăm neîncetat că Statul a fost așa de vitreg cu Biserica.

În adevăr, legea din 1893 prevede pentru un preot cu studii de seminar superior 80 și 100 lei pe lună, iar pentru un preot cu studii teologice (licențiat) 150—200 lei pe lună, după cum era el de sat sau de oraș. Și dacă ținem seama și de veniturile stolare ale preoților, cari știm prea bine că sunt, cu puține

excepții, destul de apreciabile și dacă mai comparăm aceste salarii, astfel augmentate, cu acelea ale învățătorilor, cari și ei aveau o școală normală de 5—6 ani și nu au venituri colaterale, orice privește pe preoții licențiați, cu salariile profesorilor, cari pe lângă studii egale ca ani, mai trebuiau să facă și examene speciale și să depună o muncă adesea mai grea, trebuie să recunoaștem că salariile pe care le-a acordat Statul la 1894 clerului, erau salarii normale și cel puțin egale cu ale celorlalte categorii de slujbași, învățători, profesori, militari....

D. C. Cociaș: Magistrați....

D. Ministru al Cultelor Alex. Lapedatu: Dar se va spune că profesorii aveau gradații din 5 în 5 ani, iar membrii clerului numai din 10 în 10 ani și nu cu acelaș procent. Trebuie să ținem însă seama, d-ilor, că, atunci când s'a făcut pentru prima oară sistematizarea de salarii a clerului și Statul a luat asupra-și plata integrală a nouilor salarii, aceasta s'a făcut în raport cu mijloacele pe cari le avea Statul și că, față cu aceste mijloace, nu se poate zice că salariile clerului cu gradațiile lor erau salarii de batjocură și de umilnță, ci, cum am zis, salarii normale și echitabile.

În aprecierile noastre trebuie să păstrăm totdeauna proporțiile cuvenite. Ca oameni maturi avem, în spusele și actele noastre publice, o răspundere la care trebuie să ne gândim neconținut. Să apreciem deci cu obiectivitate și să judecăm cu seriozitate, să nu ne aruncăm — și aceste cuvinte nu se referă la Prea Sfințitul Episcop al Râmnicului, ci la alții — să nu ne aruncăm, zic, cu prea mare ușurătate contra Statului, făcând aprecieri neîntemeiate și judecăți nedrepte, împotriva Statului care a creiat România întregită de astăzi și care va aduce și Biserica națională la nivelul la care trebuie să ajungă, adică să rivalizeze și să emuleze cu cele mai bine organizate și conduse Biserici.

I. P. S. Mitropolit al Moldovei Pimen: Foarte frumos, așteptăm.

Casa Bisericii.

D. Ministru al Cultelor Alex. Lapedatu: Dar, d-lor, trec peste acestea, fiindcă despre salarizare voiu mai vorbi, când voiu discută chestiunea întocmirii bugetului. Deocamdată vreau numai să amintesc, în câteva cuvinte, ceiace a mai făcut Statul pentru Biserică — pentru organizarea ei, pentru prestigiul ei, pentru înlesnirea misiunii ei..

Apoi nu prin acest Stat, căruia i se contestă interesul pentru Biserică, s'a stabilit ierarhia? — Nu prin acest Stat s'a înființat Sf. Sinod? — Nu prin acest Stat s'a câștigat autocefalia? — Nu prin acest Stat se întreține de decenii o Tipografie a Cărților Bisericești, care, precum odinioară Tipografiile mitropolitane și episcopale dela București, Râmnic, Buzău și Iași, a imprimat mereu cărți de ritual, nu numai pentru credincioșii din țara cea veche, ci și pentru frații lor de peste hotarele de curând sfărâmate?

Și nu, în fine, prin acest Stat, Direcția Cultelor din Ministerul Instrucțiunii, care nu mai răspundea necesităților, s'a transformat, la 1902, în o administrație specială a Bisericii — în așa zisa Casă a Bisericii? Aceasta prin grija unui ministru ca mult regretatul Spiru Haret, care, mai mult decât oricine din conducătorii depe vremuri ai țării, aprecia rolul Școlii și al Bisericii, pentru întărirea culturală și morală a națiunii române.

Regret că Prea Sfințitul Episcop al Râmnicului n'a găsit cuvinte mai drepte pentru a aprecia activitatea și rolul pe care această instituțiune l-a avut în dezvoltarea vieții noastre bisericești, decât că ar fi fost un instrument al puterii laice, al Statului, nu ca să servească, ci ca să deservească interesele Bisericii.—

Dar dacă cu adevărat a fost așa, atunci să-mi permită Prea Sfințitul să-l întreb, cum de a acceptat, pe când era numai arhiereu, să fie, în calitate de Administrator al acestei Case a Bisericii, exponentul puterii de Stat, laice, împotriva intereselor Bisericii, un an și jumătate?

P. S. Episcop al Râmnicului Bartolomeu: Numai un an și două luni. (Ilaritate).

D. Ministru al Cultelor Alex. Lapedatu: Nu, d-lor,

instituțiunea aceasta nu a fost creată împotriva intereselor Bisericii, ci pentru promovarea lor. Și până la transformarea ei în Ministerul Cultelor de azi, a servit Biserica, cu mijloacele pe cari le avea și întru împrejurările date, cum s'a putut mai bine.

În fruntea Casei Bisericii a fost, mai multă vreme decât ori care altul, d-l Petre Gârboviceanu, bărbat crescut în cele mai bune tradiții ale vieții noastre bisericești și care întreaga sa viață s'a devotat Școalei și Bisericii. A mai fost d-l D. Boroianu, Decanul de azi al Facultății de Teologie, bărbat cu aceeași iubire față de Biserică ca și cel dintâiu.

O voce : Și Chiricescu.

D. Ministru al Cultelor Alex. Lapedatu : Cine ? d-l Mihălcescu ?

Vocea : Nu, Chiricescu.

D. Ministru al Cultelor Alex. Lapedatu : Da, și d-l Chiricescu.

S'a spus că Administrația Casei Bisericii, însușindu-și controlul averilor bisericești, prin modul cum a exercitat acest control, a adus mai multă pagubă decât folos. Și s'a citat cazuri concrete.

Apoi, d-lor, afirmațiunea este și neexactă și nedreaptă, în generalitatea ei. Eu știu dimpotrivă că dela înființarea Casei Bisericii și prin stăruința organelor ei s'au răscumpărat, s'au recâștigat nenumărate pământuri bisericești, încălcate și cotropite, cari fără de îngrijirea acestei instituțiuni și azi ar fi pierdute.

Și mai știu, că chiar eu și cu d- Gârboviceanu am publicat trei serii de volume intitulate „Biserici cu averi proprii“, tocmai ca să se facă dovada, pe bază de documente, despre drepturile de stăpânire ale atâtor și atâtor biserici asupra proprietăților lor, adeseori contestate și uneori încălcate.

Ceiace a făcut Casa Bisericii, sub raportul stabilirii și controlării averilor funduare ale bisericilor noastre, este un lucru foarte însemnat. Nu contest cazurile contrare ce le-ați citat. Eu sunt numai de două luni la Ministerul Cultelor, așa că nu am putut să controlez tot ce s'a făcut acolo și de sigur nici nu voiu avea vreme pentru așa ceva.

Voci : Nu, nu se poate, trebuie să stați acolo.

D. Ministru al Cultelor Alex. Lapedatu : S'a mai

spus că prin legile făcute de Casa Bisericii s'au luat Epitropiilor toate veniturile și nu li s'a lăsat nimic în seamă pentru administrare și folosire. Dar dacă a fost cu greșeală — și părerea mea este că da — cum s'au făcut, legile se pot și desface, că de aceia suntem aci, ca să modificăm, să remaniem, ceiace experiența și practica a dovedit greșit sau rău întocmit și legiuit.

Dar Casa Bisericii s'a mai ocupat, de aproape și cu toată seriozitatea, de monumentele noastre istorice — de restaurarea și studierea lor. Știu c'o să-mi citați exemple de restaurări proaste. Da, recunosc și eu asta. Dar nu intențiile cele bune ale conducătorilor sunt cauza, ci faptul că nu am avut elemente suficient pregătite pentru asemenea lucrări speciale și sistemul lucrărilor tehnice la noi, în genere.

Ceiace însă viitorul va recunoaște și aprecia cu deosebire în activitatea Casei Bisericii va fi însă opera sa culturală, remarcabilă, în legătură cu cunoașterea și studierea vieții noastre bisericesti din trecut. N'a fost preot sau învățător — ca să nu mai vorbesc de cercetătorii și istoricii de profesiune — care să fi studiat trecutul nostru sub acest raport și să nu fi fost sprijinit și încurajat de această instituțiune. De prisos să citez exemple, căci le cunoașteți, de sigur, mai toți.

Ar fi interesant însă să se publice un repertoriu despre activitatea această culturală a Casei Bisericii, ca să se poată constata mai vădit și pentru cei necunoscători ce s'a lucrat în această direcție la Casa Bisericii, a cărei operă, în totalitatea ei, oricât am ignora-o și contesta-o noi, cei de azi, rămâne în picioare și alții, cei viitori — nu zic mai obiectivi, dar mai puțin subjugăți și amărâți de greutățile zilei — o vor evidenția și o vor recunoaște.

Noul Stat român întregit și Biserica.

Dar, d-lor, noul Stat român întregit avut-a el înțelegere și sollicitudine pentru Biserica națională și problemele ei?

Răspund cu fapte, nu cu vorbe.

Dela 1919 încoace s'au înființat două Episcopii noi în Transilvania, episcopii pe care neamul nostru de acolo le reclamă de decenii, fără ca, cu toată sollicitudinea guvernului unguresc pentru Biserica noastră de peste Carpați, sollicitudine despre care ne vorbea Prea Sfințitul Episcop de Râmnic, să le fi putut realiza.

A trebuit să vină guvernul român și Statul român ca aceste două Episcopii să capete ființă, iar a treia să fie înscrisă în proiectul de organizare al Bisericii noastre întocmit de Sf. Sinod. (Aplauze).

S'a reînființat Episcopia Vaduii, Clujului și Felea-cului, al căreia ctitor a fost Ștefan cel Mare al Moldovei. Și Statul român înalță astăzi, la Cluj, o măreață catedrală, prin care să se proslăvească, în vecii vecilor, reînființarea acestei Episcopii și să se pomenască măritul ei fondator din început.

S'a mai înființat Episcopia dela Oradea-Mare, în acele mizere și nefericite, sub regimul unguresc, părți bihorene, cari renasc azi, sub oblăduirea românească, la nouă viață, iar în fruntea acestei Episcopii a fost pus venerabilul bătrân care în vremea noastră a lucrat mai mult prin biserică și școală, pentru menținerea neamului nostru din acele regiuni, părintele Episcop Roman Ciorogariu. (Aplauze).

Curând în urmă, Statul român a întemeiat în țara cea veche încă o Episcopie—la Constanța, pentru România transdanubiană. Pentru ce? Pentru Prea Sfințitul care o păstorește azi? Nu, negreșit, ci pentru că era reclamată de necesitățile de organizare launtrică ale Bisericii noastre.

Și a mai înființat, pentru acelaș cuvânt, două Episcopii noi în Basarabia — Episcopia de Hotin și Episcopia de Cetatea-Albă (aplaude). Iar alături de Episcopii s'au întemeiat seminariile. Un seminar nou, un institut teologic să-i zicem, funcționează azi la Oradea-Mare și un altul va lua ființă la toamnă, în Cluj. În țara cea veche s'au făcut seminariile noi la Huși, la Constanța, la Argeș, la Dorohoi, la Câmpulung, la Craiova.

Este adevărat că condițiile materiale în care funcționează aceste seminariile, unele din ele cel puțin, nu numai că lasă de dorit, dar sunt deadreptul din cele

mai triste. Și dacă Statul românesc sau Biserica nu va interveni...

P. S. Episcop al Râmnicului Bartolomeu: Cu ce mijloace?

D. Ministru al Cultelor Alex. Lapedatu: Cu mijloace de care dispun. Am citat cazul Episcopiei dela Huși, care, singură, poate înființa și susține, din veniturile sale, un seminar... Și dacă Statul românesc sau Biserica nu va interveni, am zis, cu mijloacele de care dispun, pentru ca aceste școli să funcționeze în condițiuni normale, atunci, iată fac eu, Ministrul Cultelor, în Senatul țării, declarațiunea: că mai bine să se desființeze, decât să se mențină în starea lor de azi, periclitând sănătatea și viitorul tinerilor seminariști.

Dar eu am nădejde, nu numai că nu se vor desființa, ci că vor ajunge să funcționeze în condițiuni bune, pentru că am promisiunea unui bărbat care nu-și aruncă cuvintele în vânt și care, când spune o vorbă, se ține de dânsa: că în curând vom avea mijloace pentru investirea de nouă localuri de seminarii. (Aplauze).

In sfârșit, domnilor Senatori, înțelegerea și solicițudinea Statului pentru Biserică s'a văzut și cu ocazia întocmirii noiei constituții, în care s'a dat acestei instituții importanța pe care ea o merită prin rolul pe care l-a avut în trecut și pe care ea trebuie să-l aibă în viitor în viața neamului nostru de biserică dominantă a Statului, față cu celelalte biserici ale patriei.

I. P. S. Mitropolit Primat Dr. Miron Cristea: Trebuia mai multă autonomie să se dea.

D. Ministru al Cultelor Alex. Lapedatu: Aceasta se va determina la timpul său prin legea de organizare.

Chestiunea salarizării preoților.

Vin acum la chestiunea salarizării preoților și cu aceasta intru în partea cea mai importantă a răspunsului meu, întru cât de aci se așteaptă lămuriri mai precise și actuale.

Am arătat că salarizarea preoților dela 1893 nu poate fi numită o salarizare ridicolă, de batjocură, și

că a fost, pentru mijloacele Statului și pentru împrejurările vieții de atunci, o salarizare normală și satisfăcătoare.

Dar salarizarea aceasta s'a îmbunătățit în urmă, în mai multe rânduri : la 1919, 1921 și 1923, când lefurile preoților s'au mai ridicat. Salariile ultime sunt : 250 și 350 lei lunar pentru preoții cu seminar de gr. I, 350 și 400 pentru preoții cu seminar de gr. II și 600 pentru licențiații în teologie și anume sumele dintâi pentru preoții dela sat, iar cele din urmă pentru preoții dela oraș.

Salariile acestea, de bază, crescute cu sporul de scumpete și cu celelalte accesorii, dau, ca maximum, pentru licențiații în teologie, preoți la oraș, suma de lei 2700, cu chirie cu tot. Admițând chiar că veniturile stolare dublică această sumă, ea rămâne, totuși, față cu scumpetea vieții actuale, neîndestulătoare pentru trebuințele unui preot și reclamă, negreșit, augumentarea.

Prea Sfințitul Episcop al Râmnicului, ca și toți oamenii Bisericii cu care am venit în contact și am discutat această chestiune, știu prea bine că eu, de cum am intrat în Guvern, la Departamentul Cultelor, mi-am dat seama atât de situațiunea grea în care se găsesc preoții prin salarizarea pe care Sfatul le-o acordă acum cât și de faptul că această situațiune trebuie remediată numai decăt.

În acelaș timp, examinând bugetul Cultelor, am constatat și anomaliiile ce cuprinde și pe cari Prea Sfinția Sa le-a semnalat dela această tribună, ce privește mai întâiu inegalitatea de salariu a preoților ortodoxi din cele patru părți ale țării: Vechiul regat, Transilvania, Bucovina și Basarabia — și ce privește disproporțiua sumelor pe cari Statul le acordă Bisericilor eterodoxe față de Biserica ortodoxă.

I. P. S. Mitropolit Primat Dr. Miron Cristea: Aci este marea greșeală.

D. Ministru al Cultelor Alex. Lapedatu: Dă greșeală, dar explicabilă. Și vă voiu lămuri de unde provine. Deocamdată trebuie însă să constat că, ce privește Biserica ortodoxă, nu numai că salariile nu corespund și nu pot acoperi trebuințele membrilor clasei noastre preoțești, dar că ele se acordă după patru norme diferite de salarizare: unele în țara cea veche, altele

peste munți, altele în Bucovina, unde, cu veniturile Fondului religios, salariile sunt mai bune, și altele, în fine, în Basarabia.

Ce trebuie de făcut? După părerea mea: întâiu o egalizare a salariilor, apoi o ameliorare a lor, — egalizare și ameliorare pe care eu, ca exponent al Bisericii naționale, față de guvernul țării, am cerut-o și am avut mulțumirea să-mi fie recunoscută ca justificată și necesară.

M'am izbit însă, în ce privește egalizarea salariilor, de o dificultate, la care, mărturisesc, nu mă așteptam și care a fost, pentru mine, o adevărată decepție: N'am găsit, acolo unde credeam că voi găsi mai multă înțelegere pentru această chestiune, îndemnul sperat.

Căci, acolo, în Sf. Sinod, când am spus că salariile preoților din Transilvania trebuiesc egalizate cu acelea ale preoților din țara cea veche, fiind aceasta o chestiune nu numai de echitate, ci și de ordin moral și național, mi s'a obiectat că Biserica română din Transilvania primește, proporțional, mult mai mult dela Stat decât cea din Regat, ceea ce, de altfel, s'a arătat, cu cifre scoase din buget, și aci în Senat, de acelaș Prea Sfințit Episcop.

Și cum argumentele ce se aduceau pentru susținerea acestei obiecțiuni atingeau două chestiuni despre care voi vorbi mai în urmă, aceea a unificării și reorganizării Bisericii noastre și aceea a constatării veniturilor bisericesti și preoțești, mi-am zis că e mai bine să las chestiunea egalizării salariilor și să stăruiesc pentru ameliorarea lor, — ameliorare pe care o cereau toate categoriile de funcționari publici — medici, profesori, militari, magistrați etc., adică toți cei ce, ca funcționari, sufăr într'adevăr de pe urma scumpetei traiului.

Voci: Așa e!

D. Ministru al Cultelor Alex. Lapedatu: Toate aceste categorii de funcționari au cerut — și cu drept cuvânt — mărirea salariilor. Am cerut-o și eu pentru preoți. D. Ministru de Finanțe mi-a spus ceia ce a spus tuturor celorlalți: o augmentare a salariilor funcționarilor publici — deci și a preoților — se va face, în măsura însă a disponibilităților financiare ce vor rămâne după întocmirea bugetului.



De aceia bugetele tuturor Ministerelor s'au alcătuit, ce privește salarizarea, pe baza bugetelor din anul trecut, urmând ca precum bugetul pe 1923 a fost întocmit pe baza celui din 1922, iar după votarea lui s'a venit cu ameliorarea salariilor, tot așa să se procedeze și cu bugetul anului 1924: să se alcătuiască pe baza celui din 1923 și în urmă să se vină, din disponibilitățile financiare, cu ameliorarea salariilor tuturor funcționarilor Statului, ameliorare în care va intra, evident, și clerul.

Când mi s'a dat postul de răspundere pe care îl dețin astăzi, am înțeles să-mi fac datoria în toată conștiința și mi-am făcut-o, ce privește chestia în discuție, după cum v'am spus. Am intervenit, am stăruit. Ca om rezonabil, a trebuit însă să cedez realității. E ușor să reclami zeci și sute de milioane, dar e greu să le ieși, dacă nu-i de unde.

Eu nu pot privi necesitățile Departamentului meu în mod izolat, ci trebuie să le privesc în raport cu toate celelalte Departamente, cari reprezintă și ele tot atâtea instrumente ale Statului român de azi, în refacere și consolidare. Când mi s'a arătat deci că vor fi anumite disponibilități financiare destinate pentru funcționari și că din ele se vor împărțăși, în mod echitabil, și membrii clerului, a trebuit să mă mulțumesc.

I. P. S. Mitropolit Primat Dr. Miron Cristea : Să avem nădejde bună.

D. Ministru al Cultelor Alex. Lapedatu : Eu cred că nimeni nu poate contesta interesul meu pentru Biserica națională. Cel puțin jumătate din scrierile mele istorice sunt consacrate trecutului acestei Biserici. Particip, apoi, în mod activ, la viața bisericească, fiind membru în toate corporațiile organizației noastre ecleziastice de peste munți : în Comitetul parohial, în Sinodul eparhial, în Consistoriul episcopesc și în Congresul național bisericesc al Mitropoliei transilvane.

I. P. S. Mitropolit Primat Dr. Miron Cristea : În interpelarea colegului Bartolomeu nu este, cred, nimic personal ce vă privește pe d-voastră.

Completarea veniturilor, nu salarizare.

D. Ministru al Cultelor Alex. Lapedatu: Dealtfel, domnilor, eu nu cred că cu un adaos de 200—300 lei pe lună la lefurile actuale se poate soluționa chestiunea salarizării preoților. Părerea mea este că clerul nu poate și nu trebuie pus în rând cu celelalte categorii de salarizați ai Statului. Acesta are, negreșit, o mare și imperioasă datorie față de cler și anume să-i înlesnească îndeplinirea misiunii, completând veniturile membrilor săi, în așa fel ca aceștia să poată duce, în mijlocul societății, un trai cum reclamă rolul lor, adecă care să nu-i degradeze sub nici un raport față de credincioși.

Preoții nu pot fi niște salariați ai Statului, după normele de azi, chiar de ar avea lefuri de 2—3 ori mai mari. Și iată pentru ce. Statul e obligat să susțină, fără osebire și în mod echitabil, Bisericele de toate confesiunile, ca unele ce îndeplinesc acelaș rol moral și religios, hărăzit lor de Cristos pe pământ. Dar unele din aceste Biserici, prin desvoltarea lor favorabilă în trecut, dispun de mijloace mai însemnate de cât altele, neprivilegiate și chiar nerecunoscute secole dearândul de fostele stăpâniri. Avem adică Biserici bogate și Biserici sărace. Și Biserica săracă, la noi, este, din nefericire, tocmai acea națională. Din acest punct de vedere Statul trebuie să facă o deosebire — să echilibreze dotația la care e obligat față de ele.

Dar mai e ceva. Chiar în lăuntrul aceleiaș Biserici sunt mai multe categorii de enorii și de preoți: unele mai bune, altele mai slabe, ce privește veniturile. Și din acest punct de vedere Statul trebuie să facă o deosebire la plata salariilor. Căci, negreșit, nu este drept și nici în interesul misiunii ce urmărește Biserica, ca bietul preot din creerii Munților apuseni, fără pământ de cultură și cu sate sărmene, să fie retribuit la fel cu preotul de pe văile roditoare ale Mureșului, cu pământ întins de cultură și cu sate înstărite. Statul nu trebuie deci să salarizeze la fel pe toți, ca astăzi, ci numai să completeze, în chip echitabil și folositor, veniturile preoților, așa ca să nu fie, relativ, unii prea îndestulați, iar alții prea lipsiți.

Din momentul când am venit în capul Ministerului

de Culte și am constatat anomaliile de care a vorbit și Prea Sfințitul Episcop al Râmnicului, mi-am dat seama că bugetul Cultelor trebuie complet remaniat în actuala lui întocmire, ca să corespundă cu adevărat necesităților pe cari Biserica le reclamă, cu toată dreptatea, dela Stat.

Constatarea veniturilor Clerului și Bisericilor.

Dar am văzut că această lucrare nu se poate face decât după aceea a constatării veniturilor pe cari preoții le au și le folosesc din averile proprii ale bisericilor ce deserveșc și după aceia a întocmirii, pe baza acestor constatări, a unor nouă norme, nu de salarizare, ci de completare a veniturilor personalului clerical.

Lucrarea aceasta nu se poate face însă în o lună-două, ci în câteva luni de zile, condusă fiind cu toată seriozitatea și stăruința. Trebuie mai întâi constatate veniturile personalului bisericesc. Odată aceste constatate și, evident, controlate, se vor stabili normele după care Statul urmează să completeze aceste venituri. Și atunci nu se va mai întâmpla ceia ce spunea Prea Sfinția Sa: ca preotul romano-catolic din Săcuime, cu una sută de mii lei venit pe an din averea proprie a bisericii sale, să mai primească dela Stat un dar de 2000 lei pe lună, pe care să-l încaseze cu un zâmbet de ironie. (Aplauze).

Eu mi-am propus, Domnilor, să fac această lucrare și o voi face. Cu aceasta, evident, bugetul Cultelor nu se va degreva, dar se vor trece anumite plăți, cari astăzi nu sunt necesare acolo unde sunt înscrise, se vor trece, zic, în alte părți, unde sunt absolut necesare și unde Statul, într'adevăr, este dator să intervină cu ajutorul său, făcând să se simtă influența lui binefăcătoare. (Aplauze).

Remanierea bugetului Cultelor.

Atunci se va putea renova și bugetul în actuala sa construcție, care explică anomaliile amintite și despre care Inalt Prea Sfințitul Mitropolit Primat spune că

sunt o mare greșală. Căci nu trebuie să se uite că bugetul, cel puțin al Cultelor, și azi, cinci ani după unire, se resimte încă de modul alcătuirii sale inițiale — de pe vreme când fiecare din nouile provincii își avea bugetul său propriu, în care încadrările s'au făcut după normele existente sub fostele regimuri dominante în fiecare din ele.

În urmă, aceste bugete au fost cuprinse, cum se știe, în bugetul unic al Ministerului, dar tot separat și în alcătuirea lor anterioară, care se vedește, cum s'a arătat, și azi, când cheltuelile nouilor provincii sunt contopite cu cele ale țării vechi. Numai operațiile ce v'am spus ne vor da puțința întocmirii unui buget nou, complet remaniat în construcția sa, în sensul în care dorește Prea Sfințitul Episcop de Râmnic și cu Prea Sfinția Sa noi toți. Atunci se va îndeplini opera de dreptate care lipsește în actualul buget. (Aplauze).

Nouăle încadrări de personal cerute de Episcopii.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

În legătură cu viitoarea remaniere a bugetului—în alt sens de cât cel arătat mai înainte—stă și chestiunea nouilor creațiuni cerute Ministerului de Culte în ce privește personalul bisericesc. Prea Sfințitul Bartolomeu a spus că nu s'a înscris în noul buget posturile reclamate din diferite părți și pentru anumite instituțiuni. Afirmațiunea e perfect exactă. Căci, afară de creșterile de personal, așa zicând mecanice, și de câteva absolut necesare, nu s'au făcut creațiuni noi la personal. Dar aceasta nu din spirit strâmt și neînțeleș, de economie, ci pentru un motiv destul de bine-cuvântat.

Intr'adevăr, dela 1 Ianuarie se va pune în aplicare, cum se știe, Statutul funcționarilor publici. În vederea acestei aplicări, Guvernul a instituit acele așa zise Comisiuni mixte — compuse din parlamentari și din tehnicieni cunoscători ai organizării și funcționării diferitelor Ministere — cu însărcinarea de a studia și determina noua lor organizare și de a încadra — potrivit ei și Statutului funcționarilor — personalul trebuitor în viitor fiecărui Minister.

Cu drept cuvânt d. Ministru de Finanțe ne-a cerut

să nu facem nouă încadrări de personal prin subcomisiunile bugetare, întru cât ele vor îngreuna lucrările Comisiunilor mixte, ci să așteptăm lucrările acestora, cu caracter de definitivat. Cum am mers până acum, cu personalul actual, vom mai putea merge, de sigur, încă câteva luni, cel mult un an, până ce Comisiunile mixte își vor fi îndeplinit mandatul și atunci vom face încadrările trebuitoare pe bază nouă. Aceasta este cauza care m'a pus și pe mine, Ministrul Cultelor, în imposibilitate de a rezolva acum o chestie — a încadrării noului personal trebuitor — ce va fi rezolvată în curând potrivit reorganizării Ministerului și instituțiilor pendinte de dânsul.

Noul buget și necesitățile Clerului și Bisericii.

Cu aceasta vin, domnilor, la examinarea noului buget în raport cu necesitățile materiale reclamate de organele noastre bisericești — ultima chestiune pe care a desbătut-o P. S. Episcop al Râmnicului și care în expunerea ce ne-a făcut, a luat de bază bugetul pe 1923, întocmit, cum se știe, numai pe 9 luni. Trebuia deci să modifice cifrele prezentate pentru 12 luni și să le crească cu sumele și creditele cu cari Statul a mărit, în realitate, acel buget în deosebi pentru augmentarea sporului de scumpete al funcționarilor săi.

Eu voiu examina bugetul din 1924, fiindcă acesta, mâine-poimâine, va fi pus în aplicare și țin să fac dela început constatarea că după acest buget nu e vorba numai de 130 milioane pe seama Bisericii noastre naționale în 1924 — cum a spus Prea Sfinția Sa — ci, după socotelile mele, de 300—320 milioane.

P. S. Episcop de Râmnic Bartolomeu : Am zis 200 milioane, cu adaosul care s'a făcut.

D. Ministru al Cultelor Alex. Lapedatu : Nu prea cunosc bine bugetul pe anul 1923. Pe cel din 1924 l-am studiat și din acesta am scos cifra.

S'a spus, domnilor, că nu am înscris în acest buget sumele în plus decât pentru combustibil și luminat și că n'am ținut seamă de nici una din cererile ce mi s'au făcut, nu numai în ce privește personalul, dar nici în ce privește necesitățile materiale.

Ce privește, mai întâiu, încadrările nouă, la personal, am arătat motivul pentru care înscrierea lor în buget a trebuit să fie lăsată după lucrările Comisiunii mixte. Dar mi se obiectează că nu am admis nici măcar creșteri de personal la cancelariile episcopale, unde acestea ar fi absolut necesare și că, în schimb, pentru cancelariile episcopale din Transilvania se fac cheltueli mult mai însemnate decât pentru cele din Regat.

P. S. Episcop de Râmnic Bartolomeu: Și eu sunt sigur că nu sunt deajuns.

Biserica din Transilvania și cea din țara veche.

D. Ministru al Cultelor Alex. Lapedatu: Afirmațiunile sunt exacte. Ce privește însă personalul trebuit la cancelariile episcopale de dincoace, care acum se organizează mai temeinic, aceleași Comisiuni mixte vor trebui să determine atât numărul cât și atribuțiunile acestui personal pe baza noiei legi de unificare și de organizare a Bisericii dominante, care urmează a se prezenta Parlamentului.

Ce privește faptul că pentru cancelariile episcopalești din Transilvania se cheltuiesc sume mult mai mari, iată cum se explică. Biserica noastră de dincolo este mult mai larg organizată în ce privește cadrele ei, decât Biserica din vechiul Regat, pentru că ea îndeplinea, în viață națională, funcțiuni pe cari, dincoace, le îndeplinea anumite instituțiuni de Stat — funcțiuni bisericești, școlare, culturale, sociale.

Cu aceste cadre largi a primit Statul român Biserica națională de peste Carpați și, admițând chiar că ele nu mai îndeplinesc în totul atribuțiile de mai înainte, nu este bine să le modificăm pe cale bugetară, ci trebuie să așteptăm legea de unificare a Bisericii noastre, lege, care, cum am zis, trebuie să vină și care va stabili uniformitatea de organizare și de funcționare a vieții noastre bisericești.

I. P. S. Mitropolit al Moldovei Pimen: Vă rugăm să veniți mai repede cu ea.

D. Ministru al Cultelor Alex. Lapedatu: Biserica română din Transilvania reprezintă, în actuala ei or-

ganizație de peste jumătate de veac, o tradiție pe care nu este iertat să o stânjnim în dezvoltarea ei, înainte de a socoti și chibzui bine îndreptarea ce trebuie să i se dea în viitor, potrivit nouilor schimbări și întocmiri intervenite în viața românească prin constituirea Statului întregit.

Cu această explicație a uneia din anomaliiile din buget, anomalie din cele mai puțin dăunătoare Bisericii noastre, trec la chestiunea necesităților materiale reclamate pe seama ei.

Credite speciale pentru necesitățile Bisericii.

Necesitățile acestea sunt reale și urgente și nici un om cuminte nu le poate contesta. Când am venit la Departamentul Cultelor, am luat toate cererile cari se făcuse între timp sub acest raport și le-am examinat foaie cu foaie, pentru ca să-mi dau însumi seama de îndreptățirea sau neîndreptățirea lor. Și am constatat — spre satisfacția mea — că nu s'a făcut nici o cerere care să nu corespundă unei trebuințe vădite. Toți cei ce au făcut astfel de cereri și-au dat seama că Statul trece prin greutăți mari și că nu poate satisface actualmente cheltuelile decât pentru necesitățile cele mai stringente și mai urgente.

Din cheltuelile materiale cerute am făcut un tablou, care s'a ridicat la suma de 120 milioane, sumă, pe care, de acord cu subcomisiunea bugetară, lucrând sub prezidenția d-lui P. Gârboviceanu, am înscris-o în noul proiect de buget, încadrând-o în diversele sale capitole, după cum s'a găsit mai nemerit, — proiect de buget pe care l-am prezentat d-lui Ministru al Finanțelor.

Examinându-l, d-sa ne-a arătat că cheltuelile acestea nu pot fi acoperite pe această cale, întrucât bugetul Statului trebuie să cuprindă numai cheltueli normale și ordinare și nu cheltueli destinate în mare parte nouilor investițiuni și reparațiuni de localuri bisericesti și școlare.

Am spus atunci d-lui Ministru de Finanțe: D-voastră ați găsit anul trecut posibilitatea ca, peste buget, să acordați Ministerului de Instrucție mijloace destul de

însemnate, vre-o 250 milioane, pentru localurile de școli și pentru trebuințele materiale ale învățământului. Noi credem că necesitățile Bisericii, sub acest raport, sunt tot atât de mari și de legitime ca și ale școalei și vă rugăm ca să acordați și Ministerului de Culte, în acelaș mod, mijloace financiare pentru satisfacerea lor.

Fără a stărui mai mult asupra acestei cereri, d-l Ministru de Finanțe, înțelegând legitimitatea ei, ne-a asigurat că din creditele provenite din excedentele bugetare cari vor fi destinate în anul viitor pentru necesitățile culturale, *a treia parte* va fi acordată Ministerului de Culte, iar restul va merge la Instrucție, unde, negreșit, necesitățile sunt mai mari. (Aplauze).

Am scos deci din buget toate aceste cheltueli materiale și le-am înscris într'un tablou aparte, rămânând ca ele să fie acoperite din creditul ce ni s'a asigurat, când el ne va fi acordat. Nu pot preciza la ce sumă se va ridica acest credit, dar socotesc că va fi îndestulătoare cel puțin pentru acoperirea cheltuelilor reclamate de lucrările cele mai urgente ce urmează să facem pentru satisfacerea cererilor ce ni s'au acordat.

Pentru Seminarii.

O bună parte din acest credit va trebui afectată pentru construcții de seminarii nouă și pentru repararea și augmentarea celor vechi. Am arătat în ce condițiuni materiale funcționează astăzi seminariile noastre, cu deosebire cele nou create și că este absolut necesar să îmbunătățim starea lor.

Și sunt atât de încredințat că aceasta se va putea face chiar în cursul anului viitor, încât am și dat ordin serviciului de arhitectură al Ministerului ca, luând înțelegere cu P. S. Episcop dela Galați, să întocmească schițe de planuri pentru seminarul ce urmează să se zidească acolo. Din acelaș credit se va începe, poate, zidirea seminarului dela Argeș și se vor satisface cea mai mare parte din cererile pentru zidiri și reparațiuni la biserică, episcopii, etc.

Nu am tratat deci cu ușurință și nu am pus la dosar cererile ce s'au făcut pentru satisfacerea tre-

buințelor materiale ale Bisericii, ci le-am examinat, rând pe rând, cum am spus, mi-am dat seama că reprezintă trebuințe reale, am cerut credite pentru acoperirea lor și am obținut asigurarea că vom dobândi aceste credite, de unde convingerea mea că în anul viitor Biserica noastră va fi satisfăcută în cea mai mare parte în ceia ce privește trebuințele sale materiale și actuale.

Cred că am dovedit, domnilor senatori, că mi-am dat toate silințele ca necesitățile de care am vorbit până acum să fie îndeplinite și cred că d-voastră, ca și mine, sunteți încredințați, că Statul românesc n'a fost, nu este și nu va fi lipsit de interes față de Biserica sa națională.

Conducătorii de pe vremuri ai Statului român și Biserica.

S'a spus că bărbații cari au fost la conducerea acestui Stat au avut o mentalitate străină...

P. S. Episcop de Râmnic Bartolomeu: de import
D. Ministru al Cultelor Alex. Lapedafu: și că din această cauză au arătat față de Biserică un păgubitor dezinteres.

De sigur, Prea Sfințite, că societatea românească, clasa intelectuală cu deosebire, a fost frământată și influențată, în cursul timpului, de idei și curente, adeseori în opoziție cu tradiția noastră istorică și în opoziție cu năzuințele naționale ale vieții poporului român.

Ideile și curentele acestea nu s'au reflectat însă în actele de guvernământ ale conducătorilor Statului și ale oamenilor noștri politici, cari, chiar dacă și-au făcut cultura și educația superioară în străinătate, nu și-au putut preface suletul și mentalitatea întru atât cât să fi putut fi păgubitori, în activitatea lor de acasă, din patrie, intereselor superioare ale neamului și ale Bisericii.

Și eu nu cred că se poate afirma că un Kogălniceanu, care spunea că ține să moară în religia moșilor și strămoșilor săi, că un Ion Brătianu, care a avut două surori starețe de mănăstire și în a cărei familie s'a păzit și cultivat în chipul cel mai ide

simțământul religios, că un Dimitrie Sturdză, care era — toată lumea o știe — un practicant în materie de credință, că un Lascăr Catargiu, care se zicea pe sine că nu este altceva decât un răzeș moldovean, că toți acești mari bărbați ai neamului nostru au avut mentalitate de import...

Căci aceștia au fost conducătorii Statului român, cari au avut, cum am arătat, toată înțelegerea și sollicitudinea pentru problemele și nevoile Bisericii românești și dacă nu au făcut mai mult decât au făcut, este că Statul acesta nou organizat avea trebuințe cari treceau din toate părțile peste capetele lor și pe cari trebuia să le serieze une ori după oportunități cari nu atârnau numai de voința lor.

Dar, repet încă odată, nu voiu fi eu acela care să afirm, dela acest loc de răspundere, că Statul român a făcut tot ceia ce trebuia pentru Biserică. Cătă însă să susțin cu tărie că în marginile posibilităților au făcut tot ce se putea, în tot cazul mult mai mult decât se spune și se recunoaște. Și aceasta în baza unei străvechi tradițiuni seculare care a menținut totdeauna de acord interesele Statului cu ale Bisericii.

Bisericele noastre și fostele Stăpâniri străine.

De aceea astăzi mai ales, când trăim în mijlocul unei lumi în care atâția și atâția — și în afară și înlăuntru — au tot interesul să se facă detractori ai Statului român, să discrediteze autoritatea lui și să deprecieze serviciile și meritele conducătorilor săi, nu numai față de străini, dar și față de supușii intrați de curând în lăuntrul hotarelor românești și nu numai față de cetățenii de limbă străină, dar chiar față de frații noștri de acelaș sânge, — socotesc că este cel puțin inoportun să venim noi, care cunoaștem greutățile de tot felul întru care acest Stat s'a constituit și s'a desvoltat, să-l deprecieăm și să-l discredităm, afirmând că nu a avut pentru Biserică sa națională nici măcar înțelegerea și sollicitudinea pe care au avut-o față de această Biserică stăpânirile străine sub care au robit frații de curând eliberați. (Aplauze).

Dar, domnilor, faptul singur că Romanii de peste Carpați nu au putut înființa până la formarea Statului nostru întregit Episcopiile despre care v'am spus, Episcopia Clujului, Episcopia Oradiei, este de ajuns ca să nu mai îndreptățescă pe nimeni a vorbi de solitudinea Guvernului unguresc pentru Biserica noastră.

Dacă poporul românesc de dincolo și-a putut organiza și desvolta, întru împrejurări atât de vitrege, o Biserică bine și luminat condusă și susținută și care se găsește astăzi la un nivel superior aceleia din Regat, aceasta se datorește numai și numai vredniciei, lui și nici de cum sprijinului străin.

Fondul religios și Bucovina.

S'a vorbit de Fondul religios din Bucovina și s'a spus că el a fost creat de Iosif al II-lea în scop de a sluji intereselor Bisericii române de acolo. Dar, Prea Sfințite, ca om învățat ce sunteți, cred că cunoașteți mentalitatea și spiritul lui Iosif al II-lea. I s'a zis împăratul filosof și anticlerical, tocmai pentru că a domnit liberal și a luat dispozițiuni împotriva Bisericii. Dacă deci a constituit Fondul religios din Bucovina, nu l-a constituit ca să susțină scopurile Bisericii de acolo, ale Bisericii românești în deosebi, ci ca să fie un mijloc, un instrument de promovare a intereselor politice pe cari Statul austriac le-a urmărit în Bucovina noastră. Și dovadă că este așa...

D. Percec Pavel: L-a făcut pentru străini.

D. Ministru al Cultelor Alex. Lapedatu: D-ta care ești din Bucovina, știi asta.

...Și dovadă că este așa, e faptul că din acest fond au fost întreținute nu numai bisericile și școlile Românilor bucovineni, ci și ale tuturor neamurilor de toate limbile și de toate legile, ce de atunci încoace au năpădit, cu concursul Statului austriac, în Bucovina, făcând din această țară, eminentă românească la 1775, o adevărată, babilonie etnică, cum nu există în altă parte a pământului românesc.

Aceasta cu ajutorul Fondului religios al lui Iosif

al II-lea, din care s'a împărțășit, cu egală sollicitudine, toate semințiile și toți agenții distrugători ai neamului nostru din Bucovina. Dacă Rutenii au invadat și au cuprins mereu loc în această țară, s'au organizat sub raport economic și cultural și erau pe cale să pună stăpânire pe însăși Mitropolia noastră de acolo, toate acestea cu ajutorul Fondului religios, administrat de Austriaci s'au putut face. Mai mult, dacă nu venea stăpânirea românească să-l mântuiască, atunci cu acest mult lăudat Fond religios s'ar fi săpat, de sigur, în 40—50 de ani, mormântul neamului nostru în Bucovina. (Aplauze).

Considerațiuni finale.

Dar termin, domnilor. Am căutat să pun la punct câteva chestiuni, să restabilesc anumite adevăruri, să arăt atitudinea Statului față de Biserică și să dau lămuriri așteptate cu privire la modul cum a fost întocmit noul buget al Cultelor în ce privește diferitele necesități ale Clerului și Bisericii noastre ortodoxe.

Mulțămesc prea Sfințitului Episcop al Râmnicului că, cu talentul său oratoric recunoscut, a pus în evidență, cu atâta râvnă, aceste necesități, pe cari toți le recunoaștem și pe cari toți vrem să le îndreptăm. Dar, cu toată bunăvoința noastră și cu tot interesul ce-l purtăm Bisericii naționale, de a o vedea, cât mai curând, ridicată din situațiunea grea, morală și materială, în care se găsește, îndreptarea aceasta nu se poate face de pe o zi pe alta și nici cu amărăciune, cu desnădejde și cu neîncredere.

Eu domnilor, socotesc că astăzi, când Statul român a fost pus în nouă și fericite condiții de dezvoltare, așa după cum neamul nostru năzuește de secole, și când Biserica națională se găsește în fața unei nouă orânduiri a rosturilor sale viitoare, tonul de amărăciune, de desnădejde și de neîncredere față de factorul cu care această Biserică a trăit din începuturile sale în cea mai deplină solidaritate, cu Statul, este, desigur, neîndreptățit.

Trecem prin greutăți pe cari mai toți le simțim deopotrivă, dar instituțiile noastre istorice vor ieși călite

din aceste greutăți și vor ajunge la limanul dorit. Să avem deci încredere, să fim plini de nădejde și să lepădăm dela noi amărăciunea, căci vom dobândi binele meritat.

Ce mă privește, dacă nu aș fi avut această încredere și nădejde, și dacă nu aș fi avut convingerea că sunt și eu în stare să contribuesc, cât de cât, la pregătirea binelui viitor, vă asigur, domnilor, că nu aș fi primit o răspundere așa de mare ca aceia ce mi s'a dat: de a fi, față de guvernul țării, reprezentantul intereselor și năzuințelor Bisericii noastre străbune.

Puțină răbdare încă, bună înțelegere între toți, conlucrare și sprijin reciproc — și vom ajunge ca, în Statul român și prin Statul român, Biserica ortodoxă să devină ceiace trebuie să fie în viața neamului — instituțiunea care să promoveze toate năzuințele superioare, religioase și morale, ale acestui neam. (Aplauze prelungite).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

